

Kavaltajan valinta: seurata vai suudella?

MAIJA-RIITTA OLLILA

”Rabbi, en kai se ole minä.”
(Juudas Iskariot)

Kaksitoista merkillistä miestä on kiehtonut kristikuntaa koko sen historian ajan. Yhden mielestä kiinnostavin on Pietari, joka kieltää kolmesti Messarinsa, mutta muuttuu seurakunnan kallioksi, nimensä mukaan. Toisen mielestä vertaansa vaila on ”se opetuslapsi jota Jeesus rakasti”, Johannes. Hänessä on lukemattomia hellyttäviä ja valloittavia piirteitä. Rakkauden evankeliumi on Johanneksen evankeliumi.

Voisiko kukaan sittenkään olla arvoituksellisempi kuin Juudas Iskariot? Hän on postmoderni opetuslapsi vuosituhansia ennen käsitteen keksimistä. Hän on se opetuslapsi, jonka persoonallisuus kertoo 2000-luvun ihmisen tarinan.

Carl Gustav Jungin ajattelussa Jeesus on itseyden symboli.¹ Näin tulkiten Juudas kavaltaa itsensä. Hän on uskollinen, mutta luopuu uskollisuudestaan. Hän kääntyy Jeesusta – itseään – vastaan. Tätä teemaa useimmat varhaisemmat tulkitsijat eivät pohdi. Ilmeisesti vasta romantiikan aikana ruvettiin ajattelemaan, että ihminen voisi kavaltaa itse itsensä.

Juudas, kotoisin Keriotista, Juudan kaupungista, on kulkenut kavaltajan viittaa kantaen halki ihmiskunnan historian. Hänen motiivejaan ja toimintaansa on tulkittu lukemattomin tavoin. Kun jokin hahmo saa yhtä monta tulkintaa kuin on tulkitsijoitakin, voimme päätellä, että arkkityyppi on työssään. Juudas ei ole kuka tahansa ei-ga-

lilealainen opetuslapsi, ja siksi epäilyttävä. Hän on minun varjoni.

Emme tiedä juuri mitään olosuhteista, joissa Juudas kutsuttiin opetuslapseksi. Tiedämme vain, että Jeesus valitsi hänet (Joh. 6:70–72): ”Jeesus sanoi heille: ’Itsehän minä teidät valitsin, kaikki kaksitoista. Silti yksi teistä on Saatana.’ Hän tarkoitti Juudasta, Simon Iskariotin poikaa. Tämä oli kavaltava Jeesuksen, vaikka oli yksi noista kahdestatoista.” Jeesus tiesi alusta asti, kuka hänet kavaltaisi (Joh. 6:64).

Joidenkin tulkintojen mukaan Juudas oli jo lapsuudessaan Saatanan riivaama. Luukkaan ja Johanneksen mielestä hänen toimintansa oli Saatanan inspiroimaa. Jonkun mielestä Juudas oli rahanhimon riivaama. Kavalluksen palkka, kolmenkymmentä hopearahaa, oli työmiehen kahden tai kolmen kuukauden palkkasumma. Hän oli opetuslasten ”rahastonhoitaja”, opetuslapsijoukon kukkaron haltija. Näkeekö Johannes hänet tästä syystä peräti varkaana?

Pettynyt juutalainen patriootti on yksi Juudaksen määreistä. Ehkä hän olikin selootti, juutalaisten uskonnollisen vastarintaliikkeen – tikarimiesten – kannattaja. Kavalluksen syy olisi ollut se, ettei Jeesus noussutkaan roomalaista valloittajaa vastaan.

Jotkut olettavat, että Juudas oli itse asiassa hengellisesti valistunut ja toimi niin kuin toimi, jotta ihmiskunta voitaisiin lunastaa Kristuksen kuoleman kautta.

Peräti merkillinen on Johanneksen tarina tapahtumista viimeisellä aterialla. Jeesus paljasti Johannekselle, että se, jolle hän antaisi kastamansa leivänpalan, kavaltaisi hänet. Hän antoi sen Juudas Iskariotille ja kehotti häntä tekemään pian sen, mitä aikoo. Kun Juudas oli saanut leivänpalan, ”Saatana meni häneen”. ”Syötyään leivänpalan Juudas lähti heti ulos. Oli yö.” (Joh. 13:21–30.)

Kun Juudas saapui aseistautuneen miesjoukon

Teksti on yksi luku Maija-Riitta Ollilan kirjasta ”Uskollisuudesta ja uskottomuudesta” (Jyväskylä: Kirjapaja, 2003).

Irma Korte korostaa universaalia itseyttä (1993, 51): ”Kristinuskossa Kristuksella on ymmärtääkseni monien merkitysten ohella universaalin itseyden merkitys.”

kanssa, hän antaa näille merkin suutelemalla Jeesusta. Jeesus sanoo hänelle (Matt. 26:50): ”Ystävä, tätä varten sinä olet tullut.”

Edelleen on merkillistä se, että Raamatussa nähdään ennustetun Juudaksen teot ja hänen kohtalonsa.² ”Hän sanoi: ”Veljet! Sen kirjoitusten sanan oli käytävä toteen, jonka Pyhä Henki Daavidin suulla oli ennalta Juudaksesta lausunut – tuosta miehestä, joka ryhtyi oppaaksi Jeesuksen vangitsijoille.” (Ap. t. 1:16.) Juudaksen tarinassa tämä on mielestäni olennaisinta. Hänen täytyi tulla, hänen täytyi tehdä tehtävänsä, jotta historia jatkuisi niin, kuin sen ennustusten mukaan piti jatkua. Juudaksesta olisi tämän perusteella pitänyt tulla kristinuskon juhlituimpia sankareita. Hänestä onkin tullut pohjattomasti halveksittu hahmo, jota Raamatussa ei edes haluta mainita muistuttamatta koko ajan, että hän oli kavaltaja. Jeesus tiesi kenet valitsi. Hän otti Getsemanessa vastaan ystävänsä, joka oli tullut tekemään määrätyn tehtävän.

Nimi Juudas on heprealaisen Judahin kreikan-kielinen muoto, Ioudas. Judah tarkoittaa ”ylistettyä”. Oliko Juudas ylistetty siksi, että hän teki ainoan asian, jonka hän voi tehdä ja jonka hän oli tullut tekemään?

Juudaksen tarinassa taittavat ihmisen epäjohdonmukaisuus ja julmuus hirvittävällä tavalla. Ennustukset määräävät, että kavaltaja tulee. Kun hän tulee, hän on ihmiskunnan pohjasakkaa. Onnekkaammat käärivät hurskaat liepeensä ja tikahuttavat ylemmyyteensä. He eivät ole niitä, jotka joutuivat katumaan ja tekemään itsemurhan koko tragedian paljastuttua.

Islam-lähtöinen tarina Juudaksesta tuntuu psykologisesti järkevältä. Tarinan mukaan Juudas Iskariot ristiinnaulittiin Jeesuksen asemesta.

Kirkkoisä Origenes esittää jälleen kerran kaikkein lohdullisimman tulkinnan. Hän uskoi Juudaksen hirttäneen itsensä etsiäkseen Kristusta toisesta maailmasta ja pyytäkseen anteeksi.

Miettikäämme nyt, voisimmeko istuttaa Jeesuksen ja Juudaksen – oman minuuden eri puolet – vielä kerran viimeiselle ehtoolliselle yhdessä. Saisimmeko nämä kaksi ateriyhteyteen? Ellemme saa näitä hahmoja itsessämme sovintoon, Juudas lähtee ulos yhä uudestaan. Yö jatkuu.

Juudaksenpuun kukat ovat violetin väriset. Vio-

letti on korkeimman henkisyyden symbolinen väri. Suomalaisenkin papin liturgisissa asusteissa toistuvat juudaksenpuun värit.

Voiko ihmisellä olla objektiivinen tehtävä, jonka hän toteuttaa ollessaan uskoton itselleen? Voiko ihminen pudota kohtalonsa sen sijaan, että kiipeäisi siihen?

Omana aikanamme olemme alkaneet ymmärtää yhä paremmin ihmisen persoonallisuutta determinoivia tekijöitä. Olemme osa tapahtumien kudelmaa, jossa yksi tapahtuma aiheuttaa toisen. Silloinkin, kun kokonaisuus on niin monimutkainen, ettemme osaa alkuehtojen perusteella laskea lopputilaa, tiedämme, että prosessi on deterministinen.

Se, että jokin tietynkaltainen ihmiselämä yleensä leimahtaa maailmanhistoriassa, on jo ihmeellisten sattumien varassa. Filosofi Annette Bayer toteaa, että hän ei olisi koskaan syntynyt, ellei Brittein saarilla olisi ollut perunapula, joka sai aikaan muuttoliikkeen. Keski-ässä joku saattaa huomata muistuttavansa käyttäytymisessään isäänsä tai äitiään tai jotakuta sukulaistaan tavalta, jota ei olisi ikinä uskonut mahdolliseksi. Arvot voivat olla yllättävän samankaltaiset kuin kasvuympäristön arvot. Miten syvää yksilöllisyyttä tavoittelevan nykysuomalaisen persoonallisuudessa ilmenee niin vähän oman valinnan tuloksia?

Voidaksemme tehdä Juudaksesta ongelmanratkaisun esimerkin, meidän täytyy valita tulkinta. Valitsen yhden näkökulman, jota perustelen pitämällä lähtökohtana tarinaa, joka kerrotaan vain yhdessä evankeliumissa (Joh. 12:1–5).³

”Kuusi päivää ennen pääsiäistä Jeesus tuli Betanianaan, missä hänen kuolleista herättämänsä Lasarus asui. Jeesukselle tarjottiin siellä ateria. Maratta palveli vieraita, ja Lasarus oli yksi Jeesuksen pöytäkumppaneista.

Maria otti täyden pullon aitoa, hyvin kallista nardusöljyä, voiteli Jeesuksen jalat ja kuivasi ne hiuksillaan. Koko huone tuli täyteen voiteen tuoksua.

Juudas Iskariot, joka oli Jeesuksen opetuslapsi ja josta sitten tuli hänen kavaltajansa, sanoi silloin (Joh. 12:1–5): ”Miksei tuota voidetta myyty kolmestasadasta denaarista? Rahat olisi voitu antaa köyhille.”

²Ennustuksiksi ja niiden toteutumiseksi on ehdotettu esim. seuraavia: Ps. 41:10; Matt. 26:14–16, 47–50; Mark. 14:10–11, 43–46; Sak. 11:12–13; Matt. 27:3–10; Ps. 109:8; Ap. t. 1:18–20.

³Matteus ja Markus kertovat samankaltaisen tarinan, mutta eivät mainitse Mariaa. Paheksuja on näissä kertomuksissa useita eikä Juudas Iskariotia mainita nimeltä.

Johanneksen evankeliumin kirjoittaja kiirehtii selittämään, ettei Juudas Iskariot oikeasti välittänyt köyhistä, vaan oli varas. Mutta olettakaamme, että Juudas oli tosissaan ja että tämä kertomus avaa Juudaksen mysteerin. Muistakaamme, ettei kysymyksessä ole Raamatun tulkinta, vaan fiktio, jonka luomme siirtääksemme tyylytellyn Juudaksen omaan aikaamme, itsemme peiliksi.

Selootti tai ei, Juudas on väsynyt vääryyteen. Rooman vallan vääryyteen, papiston vehkeilyyn, ihmisten kurjuuteen. Kun hän kohtaa Jeesuksen, hän ymmärtää välähdyksenomaisesti löytäneensä Messiaan. Tämä mies tulisi vapauttamaan Palestiinan. Juudas tulisi omin silmin näkemään paremman maan ja paremman maailman. Hän ei epärii hetkeäkään lähtemistään Jeesuksen mukaan. Sitä paitsi hänellä ei ole paljon mistä luopua. Juudas on viettänyt tähänastisen elämänsä vihkiytyneenä maansa tulevaisuudelle. Nyt on kysymyksessä vain uurastamisen hedelmien korjaaminen.

Kaikki muut opetuslapset ovat galilealaisia. Keriuilaisen ei ole aivan helppoa luoda kontaktia heihin. Lisäksi monet heistä on käsittämättömän lapsellisia ja vastuuttomia. Taloudenhoitajan tehtävä annetaan Juudakselle, koska hän tajuaa selvästi parhaiten vapautusprojektin materiaaliset edellytykset. Matteuksen luulisi tullimiehenä ymmärtävän rahan merkityksen, mutta hän tuntuu saaneen raha-asioista tarpeekseen. Hän haluaa elää kokonaan toisenlaista elämää, päästä irti entisestä. Juudas on puolueeton, etäinen ja järkevä. Hän sopii kantamaan kukkaroa.

Kansanjoukot ovat haltioissaan Jeesuksesta, paitsi tietysti tämän kotikaupungissa. Niin pitääkin, Juudas on tyytyväinen. Moni asia alkaa kuitenkin vähin erin huolestuttaa Juudasta. Jeesus vakuuttelee, ettei hänen valtakuntansa ole tästä maailmasta. Miksi ei? Juuri hänhän ruokkii masoja muutamalla leivällä ja kalalla. Monissa Jeesuksen tekemisissäkään ei ole järkeä. Miksi antaa riivaajien mennä sikoihin, niin että sikalauma syöksyy jyrkänteeltä alas? Täyttä piittaamattomuutta ihmisten toimeentulosta!

Opetuslasten keskinäiset kinat sen kuin voimistuvat. Johannes pyrkii selvästi suosikiksi. Pietarikin varmistelee asemiaan. Näin ei pitänyt käydä: joukon piti kamppailla koko kansan puolesta eikä kärhämöidä vallasta.

Juudas on yhä varma Jeesuksesta. Tällä on kaikki ominaisuudet, joita kansansa vapauttajalta vaaditaan. Juudasta miellyttää myös moraalinen uudistushenki. Jeesuksen oppi sopii hyvin juurrut-

tettavaksi sen jälkeen, kun mätäpäise on ensin puhkaistu. Ensin tarvitaan suuri voimannäyttö roomalaisten karkottamiseksi. Mutta asiat etenevät liian hitaasti. Jeesus ei näytä lainkaan löytävän oikeaa paikkaansa. Kunnes kaikki muuttuu ja Juudas alkaa ymmärtää.

Jeesus vihjailee yhä useammin, että joku kavaltaa hänet. Niinpä tietysti! Kun joku toimittaa Jeesuksen roomalaisten käsiin, kansanjoukot nousevat yhtenä miehenä Roomaa vastaan, Jeesuksen puolesta. Juudas ei osaa helposti lähestyä muita eikä uskalla suoraan kysyä, ketä Jeesus tarkoittaa, kenet hän on valinnut tehtävään. Hän tekee kuitenkin vähin erin tunnusteluja suunnitelman testaamiseksi ja huomaa, että roomalaiset ovat kiinnostuneita nielemään koukun. Mestarin idea voi hyvinkin toimia.

Pääsiäinen lähestyy. Illalla myöhään opetuslapset ovat yhdessä aterioimassa – ja lopultakin se tapahtuu. Jeesus antaa Juudas Iskariotille merkin ja kehottaa vielä toimimaan nopeasti. Juudas ehtii tuskin syödä Jeesuksen ojentaman leivänpalan, kun hän intomielin ja rohkaistuneena lähtee matkaan. Lopultakin, hän hokee mennessään.

Juudas ei ollut huomannut kysyä, mihin Jeesus miehineen menisi aterian jälkeen, mutta hän arvasi kyllä. Varmaankin Kidroninpuron toiselle puolen.

Kun Juudas tuli korkea-arvoisen upseerin johtaman sotilasjoukon kanssa, Jeesus oli juuri siellä missä pitikin. Hän puhutteli Juudasta ystäväksi, tämä suuteli Jeesusta. Juudas oli varma siitä, että nyt asiat alkaisivat sujua, vaikka häntä kauhistuttikin roomalaisotilaiden seura. Tämän joukon kanssa hän ei olisi halunnut olla missään tekemisissä.

Kirjailija Norman Mailer esittää oman tulkinsa suudelman hetkestä fiktiivisen Jeesuksensa näkökulmasta (1998, 212): ”Vielä puhuessani näin Juudaksen lähestyvän. Hänellä oli mukanaan temppelein vartijoita ja roomalaisia sotilaita. Juudas marssi suoraan luokseni ja sanoi ’rabbi, rabbi’ ja suuteli minua suulle. Sillä hetkellä tiesin myös hänen rakastavan minua ja vielä enemmän kuin hän olisi koskaan voinut uskoa.”

Tämän jälkeen Juudas seuraa tapahtumia tyrmistyneenä. Kansanjoukot, joiden piti vapauttaa Jeesus ja Palestiina, huutavat ristiinnaulitsemista. Jeesus tuomitaan kuolemaan. Viimeisenä yrityksenään Juudas ryntää ylipappien luo vakuuttamaan Jeesuksen syyttömyyttä: ”Kavalsin viatoman veren.” Ylipapit ovat jo päässeet päämääriinsä, heille Juudas on täysin merkityksetön pelinappula. Tuskasta suunniltaan Juudas hirttäytyä.

Hän tajuaa kavaltaaneensa kaiken, millä oli hänelle merkitystä.

Ennustus täyttyy. Itsensä pettänyt Juudas Iskariot tuhoutuu. Mikä on tarinan opetus?

Tarinana Juudaksen kohtalo vastuuksi-tyksemme paradokseista. Ymmärrämme biologisen ja yhteiskunnallisen määrätynisyytemme, mutta emme liitä sitä vastuuseen. Leikimme, että meillä on elämäämme kaikki valta määrätynisyydestämme huolimatta ja että voimme siis olla vastuussa aikomastamme ja aiheuttamastamme. Tästä hyödyllisestä fiktiosta emme voi luopua. Sanomme, että Juudas toimi täydessä ymmärryksessä ja on siksi vastuullinen. Kuitenkin jonkun oli pakko olla hänen roolissaan maailmanhistorian nukketatterissa.

Sisällöllisesti – Juudaksen näkökulmasta – äskeinen tarina kertoo päämäärien ja keinojen erotamattomasta yhteydestä. Juudas on uskollinen tosimmalle itselleen päämäärän tasolla. Keinojen osalta hän luopuu arvoistaan. Hän on valmis vehkeilemään roomalaisten kanssa päästäkseen hyvään tulokseen. Miksi hänen näkökykynsä sumeni, niin että hän teki omasta näkökulmastaan väärän ratkaisun? Jeesuksen näkökulmastahan hän teki juuri sen, mikä oli välttämätöntä suuren suunnitelman toteuttamiseksi.

Juudas oli niin kokonaan vihkiytynyt asialleen, että se lopulta vääristi hänen näkökulmansa. Hän näki sen, mitä toivoi näkevänsä, sallimatta todellisuuden muokata unelmaansa. Hän lukkiutui yksityiseen todellisuuteensa, kadotti otteensa itsensä ulkopuoliseen maailmaan ja joutui kohtalon pelinappulaksi. Joskus on tähdittävä hiukan ohi maalin osuakseen tarkasti kohteeseen.

Pieni minä takertuu yhteen ainoaan päähänpinttymään: on tapahduttava juuri nyt, niin kuin minä tahdon. Vapaa minä voi hellittää hetkeksi katsoakseen suurempaa kokonaisuutta.

On jätettävä suunnitelmiin korjailuvaraa inhimillisen erehtyväisyyden vuoksi. Hyvä testi ovat käytettävät keinot. Jos keinot ovat kurjia – sellaisia joita en voi hyväksyä – ne tuskin sopivat päämäärän toteuttamiseen.

Tämän päivän juudas lentää päin WTC:n tor-

neja. Hän räjäyttää itsensä pommi-iskussa. Hän on aikansa selootti. Hän kiiivailee paremman tulevaisuuden puolesta keinoilla, jotka ajavat hänet ihmisyyhteisön ulkopuolelle ja kuolemaan. Hän tekee minkä tekee hyvässä uskossa. Hän uhraa henkensä paratiisiin vuoksi, parempien arvojen toteuttamiseksi. Hänkään ei malta odottaa hyvien keinojen tilaisuutta. Hän käyttää ainoat keinot, jotka edessään näkee. Muut keinot eivät ole tehonneet: pehmeät menetelmät eivät ole auttaneet lainkaan.

Aikamme terroristi on kohtalonsa tuote niin kuin Juudaskin. Maailman raaka oikeudettomuus ja köyhyys eivät voi jatkua loputtomiin ilman seurauksia. Juudakset tulevat yhtä varmasti kuin renkaat putoavan pisanan ympärille.

Göran Persson käytti aikanaan WTC:n terroristeista ilmausta ”Satans mördare”. Aivan samoin sanottiin Saatanan menneen Juudakseen. Seuranneessa terrorismin vastaisessa sodassa valloilleen pääsi oppi ennalta ehkäisevästä sodasta, mielivaltaisetkin hyökkäykset oikeuttava doktriini. Koko murhenäytelmä seuraa kollektiivisesta synnistämme. Kokonaiset kansakunnat ovat uskottomia lausumilleen arvoille.

Moraalista puhuttaessa palataan mielellään yhä uudestaan natsien hirmutöihin. Pohditaan edelleen, olisiko tavallisen saksalaisen pitänyt tietää, mitä on tapahtumassa. Olemme nyt maailmanyyhteisönä saksalaisten tilanteessa – lainkaan sitä tajuamatta. Maailma on useimmille ihmisille keskitysleiri koko heidän lyhyen elämänsä ajan. Me leikimme tietämätöntä. Juudaksia halveksimme niin kuin aina. Rooma, jota vastaan Juudas kampaaili, sortui aikanaan. Mekin sorrumme, vajoamme kuin Atlantis.

Mikä on juudasten vastaus kysymykseen: ”Mikä näkö se olen...?”

*”Ei, se en ole minä, joku toinen kärsii näin.
Minä en pystyisi, ja sen mikä on tapahtunut
peittääkööt mustat verat
ja vietäköön lyhdyt pois...
On yö.”⁴*

⁴Anna Ahmatova teoksessa *Neuvostolyriikkaa* (1978, 97).

KIRJALLISUUS

KORTE, IRMA: Johanneksen ilmestys: Elävä myytti. Helsinki: Yliopistopaino, 1993
MAILER, NORMAN: Pojan evankeliumi. Suom. Heikki

Salojärvi. Helsinki: Gummerus, 1998
NEUVOSTOLYRIIKKAA 3. Toim. Natalia Baschmakoff & Pekka Pesonen & Raija Rymin. Helsinki: Tammi, 1978.